ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամակադրոշմ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ՅՕԳՈՒՏ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Հինգշաբթի, մայիսի 7-ին
Թիֆլիսի ժողովարանի ամառային նախկին պարտէզում (Միքայէլեան փող.)
Տեղի կունենայ

ՄԵԾ ԶԲՕՍԱՆՔ

Հետևեալ ծրագրով. 1) Վիճակախաղ զանազան իրեղէնների, որոնց թւում նկարիչ Զանկովսկու «Դարեալեան կիրճ» պատկերը, 2) Ծաղկամարտ, 3) Օղակախաղ, 4) Կարթորս (Удочка), 5) Գուշակութիւն, 6) Նշանառութիւն, 7) Մանկական խաղեր, 8) Կոնֆէտի:
Ժամը 8-ից յետոյ

Cafe Concert

Կը նուագէ լարանուագների խումբը Ֆիդելմանի ղեկավարութեամբ:
Ասիական երաժշտութիւն, որին կը մասնակցեն յայտնի թառ-ածող Բալին, երգիչ Մաջիդ Բէբութովը և ճրանուր նուագող Սեվին:
Զբօսանքի ժամանակ նուագելու է զինւորական երաժշտութիւնը:

ՍԿԻԶԲԸ ԺԱՄԸ 3-ԻՆ

Մուտքը մեծերի համար 25 կ., երեխաների և դպրոցական աշակերտների համար 15 կ.:
Վիճակախաղի տոմսերը 20 կ.: Տոմսակները վաճառվում են մուտքի ժամանակ:
Աշակերտները պէտք է լինեն համազգեստով: Տոմսակները մուտքի ժամանակ ոչնչացվում են: Դուրս գալու ժամանակ կոնտրմարկաներ չեն տրվում:
(առ.) 402. 4—4

Կիրակի, մայիսի 10-ին
Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասեան Փոխարքայի պալատում
ՍՏԱՏՍ-ԴԱՄԱ ԿՈՄՍՈՒՀԻ Ե. Ա. ՎՈՐՈՆՑՈՎԱ-ԴԱՇԿՈՎԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ԿԸ ԿԱՅԱՆԱՅ

ՊԱՐԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԶԲՕՍԱՆՔ
ՊԱԼԱՏԻ ԱՅԳՈՒՄ

Թիֆլիսում դժբաղդ դէպքերի ժամանակ շուտափոյթ օգնութիւն հասցնելու համար ֆոնդ կազմելու օգտին:
Մուտքի սահմանափակ թւով կազմված տոմսակների արժէքն է 3 ր.:
Այն անձերը, որոնք սկզբից ձեռք են բերել տոմսակներ և վճարել արժէքը, կարող են ձրիաբար ստանալ նորերը: Նրանք, որոնք կամենում են այժմ ձեռք բերել, թող բարեհաճեն դիմել պալատ՝ ցերեկվայ ժամը 2-ից մինչև 5 ը, կամ՝ կոմենդանտի վարչութիւնը և կամ թէ Փոխարքայի դիւանատան էկզեկուտոր Շոտնեվին (Պետրոս Մեծի փող., № 8), առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև երեկոյեան ժամը 8-ը:
Այն անձերը, որոնց ուղարկված են տոմսակներ, թէ յարմարութեան և թէ մուտքի ժամանակ կանգ չառնելու տեսակէտից՝ թող շտապեն վաղօրօք ուղարկել փողը պալատ՝ Վ. Մ. Պուշչինին:
(ա. օ.) (առ) 365. 8—6

ՓՈԽԵԼՈՎ ՀԻՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ
Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա
ԲԱԽԽԱՆԱՁԱՓ ԸՆԴԱՐՁԱԿՎԱԾ Է
ԵՂԲ. Ա. եւ ԵԱ. ԱԼՇՎԱՆԳԻ
ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
Առևտրական գործողութիւնը
Դվօրցօվայա փողոցի վրա
Ուր խնդրվում է դիմել թէ պատուէրների և թէ Առևտրական Տանը վերաբերող բոլոր գործերի համար:
Հասցէն հեռագրերի համար՝ АЛЬШВАНГЪ — ТИФЛИСЪ
(հ.) (առ.) 411. 2—1

Շուտով լոյս կը տեսնի
ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ
ԳԻՐՔԸ
Բաղկացած 335 երեսից:
Գինն է 70 կոպէկ ճանապարհածախսով:
Ցանկացողները թող դիմեն Հայ Տնայնագործական Ընկերութեան, «Գուտենբերգ» գրավաճառանոցին և «Գիւղատնտեսի» խմբագրութեան: 3—1

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:
Տելեֆոն 695
Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 8½-ից մինչև 9½, ներքին հիւանդ.:
Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և տեխաների:
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:
Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:
Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, 11½-ից մինչև 12½ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:
Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:
Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—2½ ժ., աչքի հիւանդ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկ պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ:

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Անցնում է արդեօք տնտեսական ճգնաժամը մեր երկրում, թէ դեռ շարունակվում է:

Այդ հարցը շատերն են տալիս միմեանց հասարակութեան մէջ: Պատասխանը հակասական է:

Որ շատ մեծ էր, շատ քայքայիչ տնտեսական ճգնաժամը—դա բոլորի համար ակներև է: Որ եղած ճգնաժամի խորտակիչ ազդեցութիւնը դեռ արտայայտվում է իրական կեանքի առօրեայ երևոյթների մէջ—այդ ևս անկասկած է: Բայց միևնոյն ժամանակ զուգընթաց առաջ է գնում և վերակազդուրման գործողութիւնը:

Վերջին ազդեցութիւնը, այսինքն վերակազդուրման կամ ինքնաբուժման գործողութիւնը դեռ այնքան ուժեղ չէ, որ կարողանայ բացայայտ կերպով աչքի ընկնել, և նրա համար ժամանակ է հարկաւոր մինչև գերակշռող բնաւորութիւն կը ստանայ կեանքի մէջ և առուերի տակ կը թողնի քայքայիչ ազդեցութիւնների արտայայտութիւնները:

Եթէ մի քանի տարիներ միմեանց վրա նոր գժբաղդութիւններ չը պատահեն մեր գիւղական աշխարհում և երկրագործը կարողանայ բաւականաչափ մթերք ժողովել, նա կը բարձրացնէ ազգաբնակութեան «գնողական» ընդունակութիւնը և ույժը, ժողովուրդը կունենայ իր ձեռքին հնարաւորութիւն գնելու իրեր իր սպառման համար: Իսկ այդ գնողական ույժը մեծանալով՝ կընդարձակվի ընդհանրապէս արդիւնքների փոխանակութիւնը և նոր կապիտալներ կը կազմվեն նոր ձեռնարկութիւններ սկսելու համար: Իսկ նոր կապիտալները և նոր ձեռնարկութիւնները կը բանան աշխատանքի նոր աղբիւրներ՝ բանող ձեռքերի համար:

Քաղաքներում տներ չէին շինվում անցողական շրջանում, որովհետև մի կողմից բանւորները թանգացել էին և աշխատանքի պայմանները բարդացել, իսկ միւս կողմից դրամական շուկան դարձել էր աննպաստ՝ նոր տների կառուցման համար, բանկային տոկոսների թանգանալու պատճառով:

Սակայն այժմ պայմանները ակներև կերպով փոխվում են:

Նոր տներ չը կառուցանելու պատճառով բնակարանները թանգացել են և հակումն են ցոյց տալիս աւելի ևս թանգանալու և ուրեմն տների տուած տոկոսը զգալի կերպով բարձրանում է, իսկ միևնոյն ժամանակ բանկային տոկոսներն իջել են և գնում են դէպի նախկին նուազ աստիճանը:

Այդ հանգամանքները ազդեցութիւն են գործում տների գների վրա և վերջիններս սկսում են բարձրանալ:

Անշուշտ՝ միևնոյն ժամանակ հանդէս կը գան նոր տներ շինելու ծրագրներ, որոնք սակայն կարող են հակակշիռ ազդեցութիւն ունենալ միայն մի քանի տարիներից յետոյ, երբ նրանք մրցութեան համար տուած կը լինեն բաւականաչափ նիւթ:

Գործարանական կեանքը դեռ ճնշըված վիճակի մէջ է, որովհետև նա չափազանց սուր կերպով ենթակայ էր անցողական շրջանի հարուածներին: Եւ այժմ նրա վերականգնման համար անհրաժեշտ է, որ գործարանական կազմի բոլոր բաղկացուցիչ մասերը միմեանց աջակցեն՝ նորից շարժման մէջ գցելու այդ կեանքը և աշխատանքի գործադրութեան համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծեն:

Թէ գիւղը և թէ քաղաքը պէտք է փոխադարձ օգնութեամբ միմեանց ձեռք մեկնեն վերականգնելու քայքայված տնտեսական կեանքը և դնեն նրան կանոնաւոր զարգացման ճանապարհի վրա:

Ա. Քալանթար

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

Կ. Պօլիս, 5 մայիսի

Պատգամաւորների պալատը երկրորդ ընթերցումով ընդունեց մամուլի ազատութեան օրինագծի յօդուածները

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՍՖՈՐԻ ԱՓԵՐԻՑ *)

Ազատարար բանակը մայրաքաղաքում
Կ. Պօլիս, 12 ապրիլի

Այսօր թիւրք թերթերի մեծամասնութիւնը լոյս չէ տեսել, իսկ հայ թերթերից մի երկուսը բաց են թողել կէս համարներ, թէև կիրակի օրերը սովորաբար լոյս չեն տեսնում այս վերջինները: Թերթերում տպված է Մահմուդ Շէվկէթ փաշայի մի պաշտօնական յայտարարութիւնը, որով ծանուցանում է իր հրամանատարութեան տակ գործող զօրքերի կատարեալ յաղթանակը և աւելացնում, որ ըմբոստութեան նշաններ ցոյց են տալիս միայն Սկիւտարի զինւորները, որոնք գտնվում են Սելիմիէ հսկայ զօրանոցում: Բայց նրանք էլ կընկճվեն այսօր և եթ: Յայտարարութիւնը ի միջի այլոց ասում է. «Մեր քաջարի բանակը իր այսօրվայ (երէկվայ) զինւորական գործողութիւններն սկսեց գիշերը. արշալոյսին մտաւ քաղաք, որով հասարակութիւնը միաց տներում և փողոց դուրս չեկաւ. առևտրական անձինք խանութ բաց չարին և այդ պատճառով ժողովրդից ոչ ոք չը վնասվեց: Զը խանգարվեց նոյնպէս քաղաքի անդորրութիւնն ու կարգը: Երկու կողմի զինւորներից բաւական կորուստ կայ. բայց յայտնի չէ սոյդ թիւը: Աւետելով ամբողջ օսմանեան ազգին մեր բանակի այսօրվայ մեծ ու փառաւոր յաղթանակը խնդրում եմ Աստուծուց և մաղթում, որ առաւօտը լինի մեր սպառազ բաղդաւորութեան բարեբեր առաւօտը»:

Եւ իսկապէս կարելի է միայն հիանալ այն ճարտարութեան, ռազմագիտական այն նուրբ ծրագրի վրա, որով գլուխ բերվեց, առանց խոշոր ցնցումների, Պօլսի գրաւումը: Անկասկած, Թէվֆիկ, Էտհէմ և Նազըմ փաշաները մեծապէս օժանդակեցին Մահմուդ Շէվկէթ փաշայի ճիգերին, բայց այս վերջինը, այնուամենայնիւ, ապացուցեց, որ ինքը առաջին կարգի մի ռազմագէտ է: Նա տիրացաւ Պօլսին, ինչպէս մի բոլորովին օտար, թշնամի քաղաքի, վարելով շարժումը այդ ուղղութեամբ պահանջվող տակտիկով: Նա այդպէս վարվեց, որովհետև վտանգ էր Աբդիւլ-Համիդի ստոր, դաւադիր ոգուն: Եւ նա չը խաբվեց: Պօլսի բոլոր գարնիզօնները, զինւորական բոլոր կայանները զիմադրեցին, բացի Պանկալտիի Զինւորական Ուսումնարանից, որը իսկոյն միացաւ ազատարարներին: Դիմադրեցին, բայց ընկճվեցին: Թէվֆիկ, Էտհէմ և Նազըմ փաշաների ծառայութիւնն այն եղաւ, որ նրանք չանցան սուլթանի կողմը և ընդհակառակը ամեն ճիգ գործ դրին չէզոքացնելու, իր նուագագոյն չափին իջեցնելու դիմադրութիւնը: Եթէ նրանք Աբդիւլ Համիդի դատը պաշտպանէին, ազատարար բանակի գործողութիւնները կարող էին նոյնիսկ ամլութեան մատնել, գրաւելով իսկոյն Չաթալջան. Շէվկէթ փաշայի զօրքերի յենակէտը: Եւ իսկապէս, երբ II և III զօրաբանակների առաջապահ գունդը հասել է երկաթուղով Չաթալջա, չէ համարձակվել իսկոյն իջնել գնացքից. գնացքներում ռազմական դիրք ընդունած, բաւական ժամանակ սպասել է, վստահ լինելու համար թէ չը պիտի ենթարկվի թշնամու յարձակման: Թէվֆիկ, Էտհէմ և Նազըմ փաշաները խաբել են Աբդիւլ Համիդին՝ Սելանիկից եկող զօրքերի իրական ույժի մասին, քնեցրել նրա դիմադրական, յարձակողական տրամադրութիւնը:

Մահմուդ Շէվկէթ փաշան, գեներալ ֆոն Դեր Գոլցի կարծիքով, կարող է համեմատվել նոյնիսկ գերմանական հռչակաւոր ռազմագէտ Մոլտկէի հետ: Պաշարող բանակի ընդհանուր հրամանատարը, յօգուտ ազատութեան դատի, նուիրել է ոչ միայն իր զինւորական տաղանդը, այլ և անձնական հերոսութիւնը...

Պերայում, այսօր, ոգևորութիւնը հասել է ծայրայեղ չափերի: Ամեն մարդ փողոցումն է: Մարդկային հոսանքը ղեգերում է Թաքսիմի և Թաշ-կըշլայի զօրանոցների և այն բոլոր վայրերի շուրջը, որոնց վրա թողել են իրանց հետքը ռումբն ու գնդակը: Թաքսիմի զօրանոցը մանաւանդ դարձել է խանդավառութեան անզուսպ յոյզերի կենտրոն: Այնտեղ են, զօրանոցի առաջ կանգնած, ազատութեան երկու նշանաւոր հերոսները, Նիազի և Էնվէր բէյերը: Նիազին, աւելի շուտ կարճահասակ, չիկադոյն, խարտեաշ թաւ բեխերով, ընդունում է, իր միւս ընկերոջ հետ, հասարակութեան երախտագիտական արտայայտութիւնները: Նոյնիսկ ծերունի մարդիկ յուզմունքով մօտենում են նրանց ու փորձում համբուրել ձեռքները, բայց երկու հերոսները թոյլ չեն տալիս. այն ժամանակ համբուրում են նրանց ճակատը, պինդ սեղմում նրանց ձեռքերն ու հանդիսատեսների ընդհանուր յուզմունքի մէջ հեռանում...

Իսկ Ըլըզըը՞... Բոլորի անձկագին հետաքրքրութեան առարկան նա է... Ասում են, որ պաշարման գիծը հետզհետէ սեղմվում է նրա շուրջը, որ Շէվկէթ փաշայի գլխաւոր ցանկութիւնն է նուաճել այդ ամրոցը առանց ընդհարման, առանց նոր արիւնահեղութիւնների ..

Եւ արդէն բռնակալի անձնական պահպանութեան համար սնուցանվող ու փայփայվող գարնիզօնը, 4,000 հոգի, մաս առ մաս դասալիք է լինում: Այսպէս, անձնատուր են եղել Ըլըզըի պարիսպներից դուրս գըտնվող երկու զօրանոցների զօրքերը, իրանց 17 թնդանօթներով: Թաքսիմի ըմբոստների նուաճումից անմիջապէս յետոյ, սպիտակ դրօշ են պարզել նաև բուն Ըլըզըի զօրքերը, բայց Շէվկէթ փաշան հրամայել է, որ գան իրանք անձամբ յանձնվեն, երկիւղ կրելով դաւաճանութիւնից ու թակարդից: Ըլըզըի պաշարման գործողութիւնները վարում է ինքը՝ Նիազի-բէյը:

Ըլըզըի զօրքերի մի մասն էլ փախել է իր զէնքերով Սկիւտար, Բօսֆորի հանդիպակաց ասիական ափը: Որովհետև շոգենաւերը չեն բանում, բռնի ստիպել են նաւավարներին փոխադրել իրանց: Ոմանց ասելով՝ փախչողները գնացել են ամրացնելու Սելիմիէ զօրանոցի ույժերը, իսկ ուրիշների համաձայն՝ նրանք փախել են ազատելու համար իրանց անձը անխուսափելի բեպաբեխսայից:

Այսպէս թէ այնպէս, աճաբեկված է Սկիւտարի ազգաբնակութիւնը: Բայց, Շէվկէթ փաշայի կարգադրութեամբ, ինչպէս երէկ գիշեր, այնպէս և այս առաւօտ մեծ քանակութեամբ զօրք ու թնդանօթ փոխադրվեց Սկիւտար, և անկասկած է, որ հէնց այսօր, մինչև երեկոյեան, կընկճվի նաև դիմադրութեան այդ վերջին կէտը...

Երեկոյեան ժամի 9

Զինւորական գործողութիւնները վերջացել են ամեն կողմ: Անձնատուր է եղել նաև Սելիմիէ զօրանոցը, առանց նոյնիսկ որևէ ընդդիմութեան: Միակ հարցական կէտը մնում է Ըլըզըը, որի դատարկումը՝ իր պաշտպաններից ու անարգ հիւրերից շարունակվում է փոքր առ փոքր: Ընդհանուր կարծիքն այն է, որ կարմիր բռնակալը նոյնպէս տեղի կը տայ, առանց ընդդիմութեան:

Այսօր, երեկոյեան մօտ, պաշտօնական յաւելուածների և մունետիկների միջոցով ծանուցվեց ժողովրդին, որ Շէվկէթ փաշայի կարգադրութեամբ մայրաքաղաքը իր շրջականներով յայտարարվում է պաշարման դրութեան մէջ: Ժամը 8-ից յետոյ արգիլված է ման գալ փողոցներում: Այդ կարգադրութիւնը ամենևին չահաբեկեց հասարակութեան, որովհետև համոզված է, որ նա ուղղված է րէակցիոներների դէմ: Ընդհակառակը գոհ է, որ մաքրագործման աշխատանքը պիտի կատարվի աւելի արագ ու հիմնովին...

13 ապրիլի

Ասում են, որ Աբդիւլ-Համիդը մատնված է հոգեկան զարհուրելի դրութեան, որովհետև դասալիք են լինում, վերահաս ու անխուսափելի վտանգի երկիւղից, ոչ միայն պաշտպան զօրքերը, այլ նրա ամենահաւատարիմ ու ամենաանձնուէր ծառաներն անգամ: Կ. Պօլսի զօրքերին կաշառող երկու հռչակաւոր ներքինապետները, Նադիր և

*) Տես «Մշակ» № 94.

մասնաժողովի մշակած խմբագրութեամբ։

Աւստրո-ունգարական դեսպան Պալլավիչինին մեկնեց արձակուրդով։ Նրան փոխարինելու է դեսպանատան խորհրդատու Օտտոն։

Թալաթ-բէյը խնդրում է հերքել Սալօնիկից բղխած այն տեղեկութիւնը, թէ նա գնացել է այդ քաղաքը և բանակցութիւն է վարել նախկին սուլթանի հետ ֆինանսական հարցերի մասին։ Թալաթ-բէյը յայտնում է, որ ապրիլի 12-ից յետոյ ոչ մի տեղ մայրաքաղաքից չէ մեկնել, իսկ Աբդիւլ-Համիդի հետ ոչ մի բանակցութիւն չէ վարել։ Յիշեալ տեղեկութիւնն առաջին անգամ երևացել էր «Սալօնիկի Պրօգրէս» թերթում, որը յետոյ ինքը հերքեց։

Մի ընդարձակ առաջնորդող յօդուածում, նուիրված արտաքին քաղաքականութեան, «Սաբահ» լրագիրը մատնանիշ է անում, որ Թիւրքիայի իսկական դաշնակից հանդիսանում է Անգլիան, որին ուժեղ Թիւրքիան հարկաւոր է իբրև հակակշիռ գերմանական շարժման դէպի Արևելք։ Թիւրքիան հարկաւոր է նաև Ֆրանսիային և Իտալիային։ Խօսելով Ռուսաստանի մասին, «Սաբահը» գտնում է, որ Ռուսաստանը փոխեց գրաւման իր քաղաքականութիւնը և ձգտում է ներքին բարենորոգումների. այդ պատճառով ուժեղ Թիւրքիան, որ կարողանայ կանգնել գերմանական ձգտումների դէմ, հարկաւոր է նրան ևս։ Իսկ ինչ վերաբերում է Գերմանիային և Աւստրիային, «Սաբահի» ասելով, Թիւրքիան ձգտելով լոկ պաշտպանողական քաղաքականութեան, դիւրին կերպով կը պահպանէ նրանց հետ բարի յարաբերութիւններ, միայն թէ նրանք երևան չը հանեն յարձակողական ձգտումներ։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 5 մայիսի

Պատգամաւորների պալատում Դէնիկօշէնը դիմեց կառավարութեան՝ հարցապնդում ուղղելով Ադանայի հայկական ջարդերի առիթով։ Ցանկութիւն յայտնեց, որպէսզի դիպլոմատները աւելի որոշակի և պարզօրէն հանդէս գային յօգուտ քաղաքակրթութեան, պահանջելով անհրաժեշտութեան դէպքում զօրք ուղարկել, որովհետև լռութիւնը կարող է համարվել իբրև գրգռում։ Կառավարութիւնը Կ. Պօլսում ամենաեռանդուն առաջարկութիւններ է անում։ «Մենք արդէն Կ. Պօլսում չունենք, — ասաց մինիստրը, — որևէ գործ կառավարութեան հետ, որ համակրում է հայկական կոտորածին, ընդհակառակը, մենք պէտք է աշխատենք օգնել երիտասարդ-թիւրքերի կառավարութեան՝ վստահութիւն և ուժ ձեռք բերելու, որպէսզի նա կարող լինի թոյլ չը տալ կոտորածներ առաջացնել, որոնք անպատւաբեր են քաղաքակրթութեան»։

Հարցը սպառված է։ Պալատը, ընդունելով հերթական գործերին անցնելու մի պարզ բանաձև, մերժեց Պուլ...գի Կոնտրի առաջարկութիւնը, որով պնդվում է պալատի արձակման վրա։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 5 մայիսի

Քիւրդական պարագլուխները Բ. Դրանը հաւատացրին, որ իրանք հաւատարիմ են սահմանադրութեանը։

Գեներալիսիմուս Մահմուդ-Շէվքէթ-փաշան նշանակվեց ռումէլիական երեք զօրաբանակների հրամանատար. Նրա տեղ 3-րդ զօրաբանակի հրամանատար նշանակվեց Կոսովի վալի Հադի-փաշան։

Պաշտօնական լրագիրը հաղորդում է, որ Թէվֆիկ-փաշան նշանակվել է դեսպան Լօնդօնում։

Զինուորական դատարանը, քաղաքացիական պատերից զրկելու և ստացուածքը յարքունիս գրաւելու սպառնալիքով պահանջում է, որպէսզի «Վօլկան», «Սերբեստի» և «Իկդամ» լրագիրների հրատարակիչները և «Իկդամի» գլխաւոր խմբագիր Ալի-Քէմալը տասն օրից յետոյ անպայման ներկայանան դատարանին։

Զինուորական դատարանը ցմահ տաժանակիր աշխատանքների դատապարտեց տպարանական ծառայողի, որը դրդում էր Թակսիմի զօրանոցի զինուորներին ապստամբվել։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 5 մայիսի

Համալների և բեռնակիրների կորպօրացիաները ոչնչացվեցին։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 5 մայիսի

Պրինց Բիւրհան-Էդդինին թոյլատրվեց ապրել իր ամուսնացած քրոջ պալատում։

Կայսերական պահակախմբի անունը, որ տրված էր առաջին զօրաբանակի զօրքերին, վերացվեց։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 5 մայիսի

Բիւրհան-Էդդինի գործը այստեղ այլևս չի քննվի։ (Հ. Գ.)

—

Սալօնիկ, 5 մայիսի

Ալբանացի պատգամաւորներ Նէջիբ-Դրագան և Հասան-բէյը եկան և երիտասարդ-Թիւրքերի կոմիտէի հետ երկար խորհրդակցութիւնից յետոյ երէկ մեկնեցին Ալբանիա։ (Հ. Գ.)

—

Իփէկ, 5 մայիսի

Օֆիցէրների հետ մեկնեց մութեսարրիֆ Իսմայիլ-Հակկըն։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ տեղական ոստիկանութիւնը դիմել է հայոց պատրիարքին և խնդրել հայրենիք վերադարձնել սահմանադրութեան յայտարարումից յետոյ այնտեղ հաւաքված անգործ հայերին։

Մուշից, Էրզրումից և Հալէպից տեղեկութիւններ չը կան։ Հայոց պատրիարքը յայտնում է, որ այդ քաղաքներում դրութիւնը չափազանց վտանգաւոր է։ («Б.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թաւրիզ, 5 մայիսի

Ինչպէս կարծում են, Սաթթարխանի տանը առաջացած պայթումը հետևանք է կովկասցիների վրէժառութեան, որոնք դժգոհ են մնացել Սաթթար-խանից դրամական հաշիւների պատճառով։

Թաւրիզում կամաց-կամաց երևում են պարսիկ պաշտօնեաներ և տեղական արիստոկրատներից, որոնք ապաստանել էին Վասբինջում։

Ատրպատականի գեներալ-նահանգապետի պաշտօնի համար տալիս են մէջլիսի նախկին նախագահ Սանի-ուդ-Դօվլէի անունը։

Բոլոր պատնէշները ոչնչացված են։ Ապրանքները ստացվում և ուղարկվում են ամենայն օր մեծ քանակութեամբ. գործնական կեանքն աստիճանաբար իր սովորական կերպարանքն է ստանում։ Գեներալ-հիւպատոսի կարգադրութեամբ ձերբակալեցին մի ռուսահպատակի, որ համարվում է կովկասցի ֆէդայիների պարագլուխ և եռանդուն մասնակցութիւն է ունեցել Թաւրիզի յեղափոխութեանը։ Նա արտաքսվում է Ռուսաստան իր յանցանքի պատիժը կրելու համար։

Ուրմիայից հասնում են չափազանց յուզալից լուրեր։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզում գտնվող պարսկական էմիգրանտները շահի կողմից յայտարարված ընդհանուր ներումը համարում են որոգայթ և չեն ուզում Պարսկաստան վերադառնալ։ («Б.»)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պարիզ, 5 մայիսի

Մինիստրների խորհրդի երէկվայ նիստում վճռվեց պաշտօնից արձակել կրկին 20 պօստային ծառայողների։

Պարիզում գործադուլ պօստային ծառայողների թիւը մի օրում 1593-ից իջաւ 1023-ի. գաւառում դրութիւնը նորմալ է, բացի Սէն-Քանտէնից, Նանսից և Ամիէնից, ուր կայ գործադուլների որոշ թիւ, գլխաւորապէս բանւորներ։

Դաշնակցական կոմիտէտը որոշեց գիշերը առաջարկել Պարիզի բոլոր կորպօրացիաներին՝ պատրաստվել գործադուլի։ (Հ. Գ.)

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Էրզրում, 29 ապրիլի

Երէկ Կ. Պօլսից հեռագիր ստացվեց, թէ մինիստրների խորհուրդը և պարլամենտը ընդունել են քրիստոնեաների զինուորագրութիւնը, և շուտով պիտի ձեռնարկվի քրիստոնեաներից զինուոր ընդունելու ձևակերպութիւններին։ Այս լուրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց մանաւորապէս տեղիս հայերին, որովհետև այլ ևս պիտի ազատվենք զինուորական ծանր տուրքերից, որն այլ ևս չենք կարողանում վճարել՝ նիւթականապէս չափազանց ծանր պայմանների մէջ լինելով։

Քրիստոնեաների զինուորագրութեան այդ լուրը որքան մեզ ուրախացրեց, այնքան էլ անախորժ հնչեց տեղիս թիւրքերի ֆանատիկոս մասի ականջներին, որովհետև մոլեռանդ մօլլաները տեղիս մահմեդականների մտքերը շատ են պղտորել։ Առ հասարակ՝ Թիւրքական մութ ու բաշիբոզուկ տարրերը ասում են հայերին, թէ քրիստոնեաների զինուորագրութիւնն իրանց հաշւին չէ գալիս, և, հետևաբար, իրանք չեն թողնելու, որ այդ գործը գլուխ գայ։ Իսկ զօրքը, ըստ երևոյթին, իրան չէզոք է պահում։

Թիւրքերի այդպիսի տրամադրութիւնները տեղիս հայերին մտահոգութիւն են պատճառում, և առ հասարակ այնպէս է թւում, թէ ջարդերի վտանգը դեռ ևս չէ անցել Էրզրումում, մինչև որ ազատական հովերով ներշնչված մի ուժեղ բանակ չը հասնի այստեղ։

Երէկ Էրզրումում ստացվեց 8500 լիրա՝ զինուորների ռոճիկները բաժանելու համար։ Այն զինուորները, որոնք իրանց ծառայութեան ժամանակամիջոցը լրացրել են, շուտով թէզքէրէներ կը ստանան և կը գնան իրանց տները։

Ադանայի ջարդերը տեղիս հայութեան վրա խիստ ճնշող տպաւորութիւն թողին։

Շաւարշ

ՊՕԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պօլիս, 28 ապրիլ

Թերևս մեր լրագրութենէն տեղեկացած ըլլաք, որ Իզմիրլեան Կ. Պօլսի ռուսական դեսպանին այցելած է։ Իր թարգմանը, դեսպանին կողմէ, նախապէս այցելած էր Իզմիրլեանի ու յայտարարած, որ իր հաստատութեան հրովարտակը պատրաստելու հրամայուած է Նիկօլայ Բ. Ցարին կողմէ, և, միևնոյն ժամանակ, փափագ յայտնուած է, որ փութայ, կարելի եղածին չափ քիչ ժամանակի մէջ, ճամբայ ելլելու դէպի Պետերբուրգ։

Ու այդ առթիւ, բնականաբար, տեղի ունեցած են այն քաղաքավարի խօսակցութիւնները, որոնք կրնան մակաբերուիլ այդպիսի հանգամանքներու մէջ։

Ատոր վրայ, մեր թերթերէն երկուքը սկսան ուժ տալ իրենց ենթադրութեանցը ու այնքան առաջ կերթան, որ կարծես թէ ամեն ջանք գործ կը դրուի՝ եղած կատարուած, հաստատուած ընտրութիւն մը ջնջելու ձգելու։ «Ժամանակը» գրեց թէ Իզմիրլեանը Պետերբուրգ կը կոչուի ու, ինչպէս որ ինքը գրած է ժամանակին, պիտի առաջարկուի քննութիւնը պօլօժէնիայի ինչ ինչ տրամադրութեանց։ Ու օր մը ետքը՝ երեք սիւնակ թուղթ կը մրոտէ չգիտեմ ինչ խենթ ու խելառ վճռահատութիւններով։

«Բիւզանդիոն» նոյն օրուան իրիկուան դէմ կը գրէ, թէ Իզմիրլեան Պետերբուրգ հրաւիրուած է Ցարին կողմէ. այդ տեսակցութենէն ետքը յայտնի պիտի ըլլայ Էջմիածին ուղևորիլը։

Հետևեալ առաւօտ, այսօր, «Ժամանակ» կը գրէ թէ Իզմիրլեան գրած է դեսպանին, մանրամասնած է այն սովորութիւնները, որոնց հետևած են հայոց կաթողիկոսները։ Ուստի ինքը պիտի ուղևորի դէպի Պետերբուրգ ոչ թէ իբրև կաթողիկոս, այլ իբրև սոսկ եպիսկոպոս մը։

Այս լուրերը, մէկ օրէ միւսը երկնցած, համեմատուած, իրարու հակասական, տգէտ միտքերու և կամ գոնէ չարամիտներու այնպէս ենթադրել կուտան, որ իբրև ատոնք քաղուած ըլլան բուն իսկ աղբիւրէն, Իզմիրլեանէ և կամ դեսպանատունէն։ Մինչդեռ շատ պարզ է գիտնալ, թէ դեսպանատունը չի կրնար, իբրև քաղաքական մարմին, ոչ առնել, ոչ ալ իր ունեցած գաղտնիքները դուրս տալ։ Միւս կողմէ՝ Իզմիրլեան, որդէն փորձ դիւանական կեանքի, ու, ամեն բանէ աւելի լուրջ, գիտակ իր դիրքին ու իր պաշտօնին, կայսեր՝ կայսեր տալու և Աստուծոյն՝ Աստուծոյ, ոչ կը խօսի այնպիսի բաներ, որոնք անքաղաքագիտական ըլլան, ոչ ալ փափագող է հրապարակով բասելու այնպիսի բաներ, որոնք ձգտում ունենան բացարձակապէս վնասել ըլլալու կաթողիկոսական հարցին։

Եթէ այդ գրուածները իրենց տեղը միայն, իբրև դատարկ լուր և դատարկ հետաքրքրութեան անպէտք սնունդ, եթէ ատոնք սոսկ ենթադրութիւններ կարծուէին, հնարուած մեր լրագողներու կողմէ, փոյթ չը պիտի տանէինք։ Կը վախնանք որ չարագրգիռ միտքեր այդ ենթադրութիւնները մտածումի նիւթ ընեն, հետևութիւններ հանեն իրենց բաղձացած եղանակովը ու յաջողին մեկնաբանել այնպիսի շրջանակներու մէջ, ուր քիչ անգամ բարեկամեցողութիւնը ելևմուտք կընէ։

Բնաւ տարակուսելի չէ, որ Իզմիրլեան, իր տանը մէջ քաշուած, մինչ իր պաշտօնին հետ այժմէն զբաղած է, ցաւելով տեսնէ այդ անմիտ, անհիմն լուրերու հիւսուածքը իր պաշտօնին ու անունին բոլորտիքը։

Շահէն

«ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ» ԿՈՉԸ

Արևելքում բարեգործական օգնութիւն հասցնող Գերմանական Դաշնակցութիւնը («Աւետարանական Ընկերութիւն») ուղարկել է մեզ տպագրելու մի տաքուկ կոչ՝ շուտափոյթ օգնութեան հասնելու կիլիկեայի ջարդերից վնասված հայ ազգաբնակութեանը։ Դժբաղդաբար, տեղի սղութեան պատճառով, հնարաւորութիւն չունենալով տալ ամբողջ կոչը, առաջ ենք բերում նրանից մի քանի կտորներ։

«Միայն Ադանայում կայ 15 հազար անօթևան բնակչութիւն՝ մատնված սովամահութեան։ Այդպիսիների թիւը Տարսոնում հասնում է 3000-ի։ Ո՞վ կը նկարագրէ մնացած մանր քաղաքների և գիւղերի դրութիւնը։ Ադանայի բոլոր հիւանդանոցները լի են վիրաւորներով։ Մեզ հեռագրում են, որ Օսմանիէից, Խասինբէյլից, Բախչէից և Խարնից փախած 600—700 տղամարդիկ օգնութիւն են աղերսում։ Մինչև վերջ այրված կիլիֆչիից փրկվել են միայն 700 հոգի։ Եթէ շուտափոյթ օգնութեան չը հասնենք՝ հիւանդութիւնը գուցէ աւելի զոհեր տանէ քան ջարդերը։ Ջարդի պատկերը կամաց-կամաց որոշվում է. Ադանայի ժողովրդի տականքը վճռած է եղել կոտորել բոլոր հայերին և նա հրդեհել է քաղաքը մի քանի ծայրից, որ փրկութիւն չը լինի։ Որպէս զի լափող բոցից ազատվեն ամերիկական միսիայի շինութիւնները, ուր թագստված են եղել մօտ 7000—8000 հոգի, վճռվում է քանդել հարևան շինութիւնները։ Տրաուբրիջ, Ռօջերս և Մաուրեր քարոզիչները հէնց որ սկսում են գործը, թափվում են գնդակներ. գնդակահար եղան վերջին երկու քարոզիչները, ազատվեց միայն առաջինը։ Անգլիական հիւպատոսը տեղեկանալով ջարդի մասին՝ աճապարեց Ադանա կառավարութեան ուշադրութիւնը դարձնելու կատարվող անցքերի վրա, սակայն ապարդիւն։ Այն ժամանակ նա ինքը անցաւ մի քանի ժանդարմների գլուխ և շրջում էր փողոցներով, աշխատելով հանգստացնել ամբոխը։ Երկու օր անձնազոհ գործունէութիւնից յետոյ նա մասամբ հասաւ իր նպատակին, բայց և ինքը ծանր վիրաւորվեց ձեռքից։ Նրա տեղը բռնեց Չեմբերս քարոզիչը, գործելով նոյն անձնազոհութեամբ։

«Նոր ստացել ենք և այս լուրերը։ Այնթաբի, Մարաշի և շրջակայքի քարոզիչները և ժողովրդի ներկայացուցիչները ուղևորվում են Ադանա՝ համագումարի։ Ապրիլի 14-ին (մեր ապրիլի 1-ին) նրանք հասել էին Օսմանիէ, որտեղ նրանց բոլորին էլ ամբոխը գնդակահարել է զարհուրելի հանգամանքներում։ Քսան և վեց քարոզիչներ և պաստօրներ նոյն կերպ սպանվել են Ադանայի ճանապարհին։ Կ. Պօլսում կազմվել է մի մասնաժողով, որը մտադիր է դիմելու բոլոր դեսպանատներին՝ զոհերին օգնելու համար»։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Շամախի, 28 ապրիլի

Շատ ժամանակ չէ անցել այն օրից, որ Շամախին, որպէս յայտնի առևտրական կենտրոն, հռչակված էր Կովկասում մանաւանդ իր գիւղատնտեսական բազմատեսակ արդիւնաբերութիւններով։ Նրա մետաքսեայ գեղեցիկ կերպասները գնահատվում էին Ռուսաստանի, նոյնիսկ արտասահմանեան

Ջաֆէր աղաները, փորձել են փախչել, բայց պալատի հրացանակիրների կողմից ձերբակալվել են։ Սուլթանը թքել է նրանց երեսին և անիծել նրանց, որ դասալիք են լինում, երբ ինքը դեռ ողջ է։ Հեռանում են նոյնպէս հարեմի կանայք։ Նրանց մի մասը փոխադրված է կայսերական հին քեօշկերից մէկը և կտրված՝ արտաքին հաղորդակցութիւնից. մի մասը ապաստանած Սկիւտար, ասիական ափը, իսկ մնացեալն էր շուտով կը թողնէ ոճրի ու բռնութեան որջը։ Այդ դժբաղդները օրերով աղաղակել են ու լաց եղել սարսափից, տեսնելով ազատական բանակի պաշարման գծի սեղմումը Ըլդըզի շուրջը։

Այս առաւօտ ձերբակալվեցին և պատերազմական մինիստրութեան բանտն ուղարկվեցին պալատի օֆիցէրները, լրտեսներն ու հրացանակիրները, մօտաւորապէս 100 հոգի։ Նրանց մի շաբաթ առաջվայ դիւային ուրախութիւնը շատ կարճատև եղաւ։

Քաղաքում ձերբակալեցին նաև Թահիր փաշային, սուլթանի թիւֆէնկչիբաշիին, «հրացանակիրների» պետին, որ մարտի 31-ի coup d'etat-ի հոգին էր, Բասուրջի Ակեահ փաշային, նոյնպէս Ըլդըզի սիւներից, ինչպէս և այլ բազմաթիւ նշանաւոր ու աննշան լրտեսների ու լրտեսապետների։

Մի անլուր հալածանք է սկսված հոգևորականների դէմ։ Ձերբակալում են հանդիպածին, անխնայ։ Շատերի վրայից գտնվում են զէնք ու մեծաքանակ փող։ Մինչև երէկ, Ալլահի այդ պաշտօնեաների վրայից հանված է 12,300 ոսկի, մօտ 100,000 ռուբլի։ Ամեն րոպէ կարելի է հանդիպած լինել մայրաքաղաքի զանազան մասերում հետևեալ ողբերգա-կատակերգական տեսարանին. անցնում են երկու կամ աւելի զինուոր, իսկական թէ կամաւոր։ Նրանց մէջտեղ մի կամ երկու մօլլա։ Զինուորները սուինաւոր հրացանը ուղղել են կալանաւորներին, որոնք սարսափահար, որ մի սխալ շարժում չանեն, քայլում են գլխիկոր։ Ժողովուրդը, նրանց անցքի վար, հռհռում է, թունաւոր ակնարկներ և բացագանչութիւններ արձակում... Նրանք նոյն կացութեան մէջ են, ինչ ենիչէրիները՝ սուլթան Մահմուդի օրով։

Ցաճախ իրանք զինուորները բացագանչում են նրանց հասցէին.

— Ի՞նչպէս, շարիաթը կը ծախէք մի քանի ոսկով...

Մաքրում են նաև ոստիկանութիւնը, որը լցված է հին րէժիմի արարածներով և բաւական մեծ փութկոտութիւն ցոյց տուեց կարճատև րէակցիայի օրերում։ Շատերին, նոյն իսկ թաղեցիների ցուցմունքով, արձակում են պաշտօնից։ Այդ գարշելիները կազմ ու պատրաստ էին բռնակալութեան ծառայելու համար։ Ապրիլի 1—4-ին, նրանք իրանց քմահաճոյքով կամ վերևից ստացած հրահանգով՝ արգելում էին «Հիւրրիյէթ-Շարգըսը»-ները, ազատութեան երգերը, գրաւում՝ գրամօֆօնի պլաստինկաները։

Զինուորական դրութեան հռչակումը, ինչպէս նկատեցի, առանձնապէս նրա համար է, որ մաքրագործման աշխատանքը շուտով աւարտի։ «Խոհեմութեամբ և իմաստութեամբ» գործել ցանկացող Երիտասարդ-Թիւրքիան այժմ ստիպված է կատարելու վերաբռնական անհրաժեշտ գործողութիւնները։ Վերակրկնվում է ֆրանսիական Մեծ Յեղափոխութիւնը Թիւրքիայում։ Զինուորական դրութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ֆրանսիական հռչակաւոր Տէրրորը։ Առանց այլևայլութեան՝ դատելու և դատապարտելու են հին րէժիմի վտանգաւոր սիւներին, որոնց եթէ ոչ բոլորին, գոնէ մեծագոյն մասին ձեռք են գցել։ Հաւանաբար կը տուժէ նաև «Ազատական» կոչվող Թիւրք կուսակցութիւնը։ Ալի-Քէմալը, «Իկդամի» խմբագրապետը, որ այդ կուսակցութեան լիդէրներից մէկն է, հեռացել էր արդէն Կ. Պօլսից նախ քան զօրքի քաղաք մուտ գործելը։ Ոմանք ասում են, թէ նա հեռացել է ոստիկանութեան մինիստրի խորհրդով իսկ, որովհետև նրա անյայտանալուց մի երկու օր առաջ թերթերը հաղորդեցին, որ Ալի Քէմալը հրաւիրված է նոյն մինիստրի մօտ։ Նրանից առաջ հեռացել էր նաև «Իկդամի» արտօնատէր Ահմէդ Ջէվդէթը։ Ալի Քէմալը դատ էր վարում Բէհաէդդին Շաքիրի դէմ, որ «Իթթիհադի» շէֆերից է։ «Իկդամը», ճիշդ է, անողոք կռիւ էր մղում «Իթթիհադի» դէմ, Ալի Քէմալի և Ահմէդ Ջէվդէթի առաջնորդութեամբ, բայց այդ թերթը գործում էր արդեօք սեփական համոզմունքով, թէ կաշառված, դժուար է ասել։ Ահմէդ Ջէվդէթը, coup d'etat-ից մէկ քանի շաբաթ առաջ, հիմնել էր նաև «Էնդէպանդան» անունով ֆրանսերէն մի օրգան, որի խմբագրութիւնը յանձնել էր Ալբէր Ֆուա անունով մի հրէայի։ Այդ Ալբէր Ֆուան եղել է Ահմէդ Րիզայի շատ մօտ գործակիցը «Մէշվէրէթ» թերթում, բայց յետոյ գժտել, կռւել և հեռացել են միմեանցից։ Ալբէր Ֆուան «Էնդէպանդանի» էջերից զարհուրելի ուժգնութեամբ մի պայքար մղեց առանձնապէս Րիզայի դէմ, մի պայքար, որն անկարելի է արդարացնել՝ նկատի ունենալով նրա զուտ անձնական և պրովօկատորական գծերը։ «Էնդէպանդանը» հրատարակեց մէկից աւելի «բաց նամակներ» Ահմէդ Րիզային ուղղված, որոնց միջոցով աշխատում էր ցոյց տալ, որ Րիզան կեղծ սահմանադրական է, որովհետև այս-ինչ կամ այնինչ ժամանակ ասել է այս-ինչ կամ այնինչ խօսքերը։ Այդ դեռ ոչինչ։ Ալբէր Ֆուան գրում էր, որ Րիզան նրան յայտարարել է, թէ Կ. Պօլիս պիտի մտնէ... ցիլինդր գլխարկով և ման գայ կամուրջի վրայով։ Սա պայքար չէր, այլ աղբ ու կեղտ, գրգռում մահմեդական ֆանատիկոսութեան։ Եւ «Էնդէպանդանը» հասաւ իր նպատակին։ Մօլլաներն ու զօրքերը, ապստամբութեան օրը, սպանելու համար որոնում էին Րիզային գլխաւորաբար այն մեղադրանքով, թէ նա ուզում է «մահմեդականներին գլխարկ» ծածկել տալ, մի բան, որ դաւաճանութիւն է անգիտակից խուժանի աչքին «շարիաթի» դէմ։ Եւ այդ գրգռիչ տխմարութիւնները խնամքով թարգմանվում և տպվում էին «Սէրբէստիում», դառնում մահմեդական ամբոխի սեփականութիւն։ Ալբէր Ֆուայի կատարած դերը այնքան տխուր էր, անկասկածելիօրէն տխուր, որ զինուորական ապստամբութեան յաջորդ օրը հեռացրին նրան «Էնդէպանդան» թերթից։ Ահմէդ Ջէվդէթը զգացել էր, աւա՜ղ շատ ուշ, որ իր ֆրանսերէն օրգանի պայքարը Րիզայի դէմ անցել էր ամեն չափ ու սահման։ Եւ ահա խուսափելու համար պատասխանատուութիւնից, սարսափելի վրէժխնդրութիւնից, Ալի Քէմալ և Ջէվդէթ կծիկը դրին։

Փախել է նաև «Ահրար» կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Նուրեդդին Ֆէրրուհ բէյ։

Զինուորական դրութեան հռչակումով՝ դադարեցրին «Իկդամ» և «Էնդէպանդան» թերթերը։ «Սէրբէստին» ինքն իրան է դադարել արդէն։ Առաջին երկուսի դադարումը ժամանակաւորապէս է, որովհետև նրանց պատասխանատու-խմբագիր Ջէվդէթը գտնվում է Վիեննայում. իբրև թէ հեռագրել են նրան, որպէսզի Կ. Պօլիս գայ։ Բայց կը գա՞յ։ Շատ կասկածելի է։

Ձերբակալված է նաև «Միզանի» խմբագիր-տնօրէն հռչակաւոր Մուրադ բէյը, որը ուղղակի մօլլաների կուռքն էր և հոգևորականութեան վրա ունէր ահագին ազդեցութիւն։

Ձերբակալված է, ասում են, և «Մուհամմէդիէ ընկերակցութեան» օրգանի՝ «Վոլկան» թերթի խմբագիրը, շէյխ Վահդէդդի, որը փախել էր Կ. Պօլսից, և բերվում է այստեղ դատվելու համար։

Սպասվում են ուրիշ ձերբակալութիւններ «Ահրար» կուսակցութիւնից։

Ինչ ասել կուզէ, որ սրանցից շատերը ունեն պատասխանատուութեան մեծ բաժին այն զզւելի պայքարի համար, որ մղեցին իրանց օրգանների էջերից «Իթթիհադի» դէմ, բայց այլ խնդիր է քաղաքական տհասութիւնը, այլ՝ գիտակից դաւաճանութիւնը։

Այժմ հարց է, թէ յաղթական «Իթթիհադը» իմաստութիւնը պիտի ունենա՞յ որոշելու գիտակից չարիքը, դաւադրութիւնը, անգիտակից չարիքից, խակութիւնից։

Ահա էականը, որը կը պարզվի շուտով։

Arago

(Կը շարունակվի)

մեծ շուկաներում։ Որպէս նահանգական քաղաք՝ նրա կեանքը եռում էր։

Վերջերս, մինչև 1902 թւի սարսափելի աղէտը, 70-ական թւականների աւերակներից հազիւ ուղղված, վարդի կոկոնի պէս ծաղկում էր Շամախին։ Նա առևտրական յարաբերութիւններ էր սկսել իր հարևան քաղաքների հետ։ Ունէր քաղաքային ինքնավարութիւն, զօրք, ժողովուրդ և շարժուն կեանք։ Հասարակութիւնը ուրախ ու ապահով էր զգում իրան, մանաւանդ հաւատացած էր, որ շուտով երկաթուղու ճիւղ պիտի անցկացնեն Շամախի։ Սակայն գալիս է 1902 թ., Շամախու ճակատագրի սև թիւը, ոչնչացնելով բնակիչների մեծ յոյսերը մի հզօր երկրաշարժով և քաղաքը դարձնում է աւերակ այնպէս, ինչպէս 59 թւին է լինում։ Թէև այնուհետև աւերակները նորից են նորոգվում, քաղաքը մի կերպ ոտքի է կանգնում, բայց տնտեսապէս այնքան քայքայված, որ անհնարին է լինում նրա մէջ հաց աշխատելը, մանաւանդ աղքատ դասակարգի համար։ Եւ ահա սկսվում է ազգաբնակութեան գործունեայ տարրի՝ հայերի գաղթականութիւնը, որ մինչև այսօր էլ շարունակվում է։

— Քաղաքը մեռած է, գործ չը կայ, «կանաչի ծախելով ապրել չենք կարող», — առարկում են հայերը և պանդխտութեան ցուպը ձեռքները վերցնում։

Իսկ թուրքերը, ընդհակառակը, տեղներիցը չեն շարժվում. հայերի փախուստը նրանց արթնացրել է. նրանք ուրախութեամբ կլանում են այն բոլորը, ինչ որ հայերը թողել են նրանց համար։ Շամախու պաշտօնական հիմնարկութիւնները, առևտուրը և թէ հայկական լաւ շինութիւնները այժմ թիւրքերի ձեռքումն են։

Շամախում գործի ասպարէզ շատ կայ, կան և գործող մարդիկ, որոնք օտարութիւն են գնացել նրա համար, որ աղքատութեան ճանկում չը զոհվեն մեռած քաղաքում։ Գիւղատնտեսութիւնը, որ դեռ չէ կատարելագործված, մի ժամանակ զգալի կերպով զարգացել էր Շամախու ամողջ տընտեսական դրութիւնը և հասցրել նրան այն աստիճանին, որ Մոսկվա, Պետերբուրգ արտասահման և այլ տեղերի հետ առևտրական յարաբերութիւն է ունեցել. այժմ տեխնիկական կատարելագործված արդիւնաբերութեամբ տասնապատիկ աւելի օգուտներ կը տայ քաղաքին և թէ ձեռնարկողներին, եթէ այդպիսիները ճարվեն։ Չը նայած որ այգեգործութիւնը տակաւին հին ձևով է արդիւնաբերվում այստեղ, բայց ներկայումս Շամախու բոլոր հայ գիւղերը նրանով են ապրում։ Մենք կարծում ենք, որ շամախեցի ունևորների մէջ, որոնց շատը ներկայումս օտարութեան մէջ է, կը գտնվեն այնպիսի պարոններ, որոնք դեռ կորցրած չեն լինի իրանց զգացմունքը դէպի իրանց ծննդավայրը և չեն թողնի, որ անհետանայ իրանց մայր յիշատակը։ Այդպիսի պարոնները թող բարեհաճեն կազմել մէկ ընկերութիւն, գործ սկսեն հայրենիքում և համոզվեն, որ այդ ճանապարհով միայն կարող են պահել ձեռքից սահող մի ամբողջ քաղաք. ու կը գտնվեն այնպիսի անձինք, որոնք ուրախութեամբ կաջակցեն այդ բարի ձեռնարկութեանը։ Ալ. Ազարեանց

—

Աղբիլիսա (Ալէքս. գ.), 1 մայիսի

Մեր գիւղը մեծ չէ, ընդամենը 70 տնից է բաղկացած։ Վերջին տարիների անաջող հագամանքները այն դրութեան են հասցրել մեր գիւղացիներին, որ կորստեան անդունդի վրա են կանգնած։

Եօթանասնական թւականներից մենք ունեցել ենք մի ուսումնարան, որը իր գոյութեան ընթացքում տուել էր գիւղին լաւ գրագէտներ, բայց ժամանակի հսանքների հետ փոխվում է և ուսումնարանի դրութիւնը. վերջերս կը փակվէր մեր ուսումնարանը, եթէ Բագուի Հայոց Կուլտուրական Միութիւնը օգնութեան ձեռք չը մեկնէր։ Խ. ք. Տէր-Գէորգեան

—

Համամլի, 4 մայիսի

Այս տարի հողաբաժնութեան պատճառով հասարակութեան մէջ ծագած երկպառակութեան և անակնկալ կերպով տեղացած ձիւնի ու ցրտերի պատճառով գիւղիս վարուցանքը բաւական ուշացաւ։ Որովհետև մեր հողերը աւազոտ են և սարերի վրա գտնվելով մեծ մասամբ դեմի (անջրդի), հասարակութիւնը ստիպված էր չափազանց շտապով վարուցանքը վերջացնել։ Չը նայած դաշտային աշխատանքների ժամանակին վերջացնելուն, սպասված անձրևները այժմ, որ ամենալաւ ժամանակն է, չեն տեղում։ Երկու շաբաթ է՝ նոր ծլած արտերը արձրևի կաթիլ չեն տեսել. սարերի խոտերը չորանալու վրա են, տաւարը կշտանալ չէ կարողանում։ Ամեն տարի այս ժամանակ արտերը այնքան էին բարձրանում, որ հաւերը կորչում էին մէջը (հաւթաղ լինում), իսկ այս տարի ոչ միայն չեն աճում, այլ և երաշտի պատճառով դեղնելու վրա են։ Եթէ այս քանի օրերը անձրև չը տեղայ, արտերը չեն բարձրանայ և շուտով հասկ բռնելով թէ դարմանի մեծ պակասութիւն կը լինի և թէ բերքը աջող չի լինի։ Հողերի այն մասը, որ ջրովի է, արդէն սկսել էին գլուխ ջարդելով ջրել, բայց այդ ջրերն էլ այնքան քիչ են, որ երկու երեք շաբթում բոլոր արտերը հազիւ կարողանան ջրել։ Որպէս զի ջրելու ժամանակ կռիւներ տեղի չունենան, հասարակութիւնը որոշել է հերթով ջրել, բայց հերթով ջրելն էլ այն անյարմարութիւնն ունի, որ շատ արտեր մինչև իրանց հերթը գալը կարող են երաշտից չորանալ։

Գիւղումս ծաղիկ հիւանդութիւնը բոլորովին չէ վերջացել, դարձեալ երեխաներից հատ-հատ մահացութիւններ լինում են։ Յ. Շ.

—

Ախալցխա, 4 մայիսի

Այսօր, երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ, ս. Փրկիչ եկեղեցու բակում խուռն բազմութեան ներկայութեամբ Սիօն վարդապետը հոգևոր դասի հետ հսկում կատարեց՝ երկնքից անձրև հայցելով։ Յուսահատութիւնը սկսել է տիրել ամենքին։ Գրեթէ մի ամիս է՝ անձրևի երես չենք տեսնում, եթէ ապրիլի վերջին 2—3 օր բարակ տեղացած անձրևը հաշւի չառնենք։ Մուրադ-Ասպետ

—

Կրզէն գ. (Ղազ. գաւ.), 5 մայիսի

Մեր գիւղը ներկայումս գտնվում է նիւթական շատ ծանր պայմաններում։ Սրանից երկու տարի առաջ մեր գիւղացիք կառավարութիւնից մասնաւոր նպաստ ստացան, որպէսզի կարողանան՝ հայ-թուրքական ընդհարումների միջոցին մնասված իրանց բնակարանները վերաշինել։ Այս տարվայ ապրիլին ոստիկանութիւնը չափազանց եռանդուն միջոցների դիմեց՝ կառավարութեան պարտքը գանձելու համար։ Եւ որովհետև մեր գիւղացիները ոչինչ չունէին տալու, ուստի ստիպվեցին իրանց կանաչ արտերը ծախել իրանց շրջակայ թուրքերին և փողը տալ ոստիկանութեանը, իսկ իրանք էլի մերկ, էլի անբնակարան մնալ։

Իսկ մեր գիւղի արօտատեղին տիրապետել է Ղօլասարի թուրք հերոս մաշալի կադիրը և մինչև անգամ մեր գիւղացոց հոգևոր գործերին էլ է ձեռնամուխ լինում։ Այսպիսի պայմաններում՝ գիւղացոց կեանքը շատ է դժուարացել. նրանք չունեն ոչ եկեղեցի, ոչ բնակարան, ոչ էլ ապրելու միջոց։ Եթէ այսպէս շարունակվի, չենք իմանում բանն ինչով կը վերջանայ։ Հ. ք. Պ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ*)
(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 4 մայիսի

Պետրով 3-րդը կարծում է, որ նոյեմբերի 9-ի օրէնքով երրորդ Դուման ապացուցեց, որ նա հակաքրիստոնէական է, իսկ այժմեան կիսատ-պռատ օրէնքով ապացուցանում է, որ նա հակաժողովրդական Դումա է։ «Եթէ Դումայի մեծամասնութիւնը չը դիմեց ըստ էութեան քննութեան, աշխատաւոր խմբակը այդ դէպքում կը ցանկանայ վերակազմել բանւորական մասնաժողովը, բայց այդպիսի առաջարկութիւն այժմ ուշ է անել, այլ մնում է միայն ձեր, պարոններ, գլուխների վրայով յայտնել բոլոր աշխատաւորներին, որ իրանց կենցաղի բարելաւումը նրանք կարող են ձեռք բերել սոսկ ույժով» (ծափ. ձախից)։ Ընդունվում է հռետորների խօսելը 5 րոպէով սահմանափակել։

Տիմօշկինը ասում է, որ իբրև նախկին պատգամաւորների գլխով ուղղած մարտակոչի, նա նոյնպէս իր պարտականութիւնն է համարում ներկայ եղողների գլխի վրայով յայտարարել բանւորներին. «Ձեր պաշտպանները գնում են ձեր դէմ, որովհետև հրաժարվում են քչից, սակայն լաւից»։

Մարկով 2-րդը, պատասխանելով Պոկրովսկի 2-րդին, ասում է, որ սխալ է ասել, թէ բանւորների ու գիւղացիների շահերը համանման են, որովհետև գիւղացին տէր է, իսկ բանւորը բանւոր է, և սօցիալ-դեմօկրատները ցանկանում են բանւորներին ապահովագրել գիւղացիների հաշւին, որոնք հարկեր են վճարում պետութեանը։ Առարկելով Պետրով 3-րդին, Մարկով 2-րդը ասում է. «Այստեղ պէտք է խօսել ոչ թէ ույժի մասին, այլ օրէնքի մասին. բայց եթէ դուք կուզենաք, Տէր ընդ ձեզ, սակայն դուցէ դուք առաջ կախաղան բարձրանաք»։ (Ծափ. աջից)։

Բարօն Տիզենհաուզէնը պարզում է պրօֆեսիօնալ հիւանդութիւններից վնասվածներին վարձատրելու հարցի վերաբերութեամբ Ռուսաստանում գործադրվող օրէնսդրութեան պատմութիւնը, ապա անցնում է Արևմտեան Եւրոպայի օրէնսդրութիւններին և վկայում է, որ այնպիսի պետութիւններ, ինչպիսին է Շվէյցարիան և Անգլիան, այդպիսի օրէնքներ մշակելու խնդրում շատ զգոյշ են եղել։ Քուէարկութիւն։ Մերժվում է սօց.-դեմօկրատների առաջարկած բանաձևը, ընդունվում է անցնել յօդուածային ընթերցման, նաև ընդունվում է սահմ.-ռամկավարների առաջարկած բանաձևը Օպօչինինի ուղղումով, որով դուրս են ձգվում «երկու ամիս» խօսքերը։

Առանց վիճաբանութիւնների ընդունվում են օրինագծի բոլոր 9 կէտերը։

Հերթին դժբաղդ դէպքերից վնասվող բանւորներին վարձատրելու օրինագիծն է, որի յօդուածային ընթերցման ժամանակ սօցիալ-դեմօկրատները և կադետները ամեն մի յօդուածի առիթով որոշ լրացումներ են առաջարկում աւելի կամ պակաս չափով, բայց բոլորն էլ մերժվում են աջակողմեաններից ձայնով։

Վերջում ամբողջ օրինագիծը ընդունվում է բանւորական հարցի մասնաժողովի խմբագրութեամբ։ (Հ. Գ.)

*) Տես «Մշակ» № 94։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ «Մշակի» հետևեալ համարը Համբարձման տօնի պատճառով լոյս կը տեսնի շաբաթ, մայիսի 9-ին։

◆ Երէկ Թիֆլիսի Ալէքսանդրո-Նեվսկի զինւորական տաճարում Թագաւոր Կայսրի ծննդեան օրվայ առիթով պատարագ մատուցվեց Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկովի, կոմսուհի Ելիզավետա Անդրեևնայի, Փոխարքայի շքախմբի, քաղաքացիական և զինւորական նահանգապետների, գեներալիտէտի, բոլոր զինւորամասերի հրամանատարների, քաղաքագլխի, Դումայի և վարչութեան անդամների, քաղաքացիական և զինւորական հաստատութիւնների ու հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչների և բազմաթիւ ժողովրդի ներկայութեամբ։ Ապա կատարվեց հանդիսաւորութեամբ գոհաբանական մաղթանք Թագաւոր Կայսրի, Թագուհի Կայսրուհու և Կայսերական Ընտանիքի միւս անդամների արևշատութեան համար։ Մաղթանքի ժամանակ Արսէնալի սարից պարպեցին սահմանած 21 թնդանօթը։ Պատարագ և մաղթանք կատարեց այդ օրը նաև հայ հոգևորականութիւնը Վանքի աւագ եկեղեցում՝ գլուխ ունենալով Գարեգին արքեպիսկոպոսին։ Նոյնպէս մաղթանքներ են կատարվել Սիօնի տաճարում, կաթոլիկների և լիւթերականների եկեղեցիներում, մահմեդականների մզկիթում և հրէական սինագօգում։ Քաղաքը ցերեկով զարդարված էր դրօշակներով։ Կրթական և այլ հաստատութիւններում պարապմունքներ չը կային։

◆ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի անունով Թագաւոր Կայսրից ստացվել է հետևեալ հեռագիրը. «Բաւականութեամբ կարդացի ձեր հեռագիրը Մուղանի կուլտուրական աջողութիւնների մասին։ Յանձնարարում եմ ձեզ, կոմս, Հիւսիսային Մուղանի նախկին քոչւորներին և գաղթած ընտանիքներին յայտնել Իմ անկեղծ շնորհակալութիւնը հպատակութեան զգացմունքների համար։ ՆԻԿՈԼԱՅ»։

◆ Երէկ առաւօտեան Թիֆլիսից Նովօչերկասկ տարեցին ոստիկանական հսկողութեան ներքոյ ապրիլի 23-ին ձերբակալված և Մետեխի բանտում բանտարկված Ա. Մելիք-Ազարեանին, Աւ. Ահարոնեանին, Ա. Մեհրաբեանին (Սրինգ) և Մ. Նալբանդեանին։

◆ Կովկասի Փոխարքան թոյլատրել է Երևանի նահանգի գիւղական պաշտօնական անձերից ադմինիստրատիվ կարգով հաշտարար դատաւորների և գաւառապետների ձեռքով ժողովված տուգանքներից 3000 րուբլի յատկացնել Նախիջևանում կանանց կրթական-ջուլհականոց բանալու համար։

◆ Կիրակի, ամսիս 10-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Մարիամեան-Յովնանեան օրիորդաց դպրոցում ս. Սարգսի ծխական դպրոցի վարժուհի տիկ. Հազարապետեանը (Մանդինեան) իր աշակերտներին հրապարակական ռուսաց լեզուի մի դաս կը տայ։ Տիկինը ռուսերէնն անցել է մեր նշանաւոր մանկավարժ Սեդրակ Մանդինեանի կազմած դասագրքով՝ «Русская Хрестоматія», часть 1, ուստի և հետաքրքրական կը լինի տեսնել, թէ $1^1/_2$ տարվայ մէջ ռուսերէնի դասաւանդութիւնը ինչ արդիւնք է տուել։ Ուս. Միութեան վարչութիւնը խնդրում է յարգոյ ուսուցիչներին, վարժուհիներին, մանաւանդ ռուսերէնի դասատուներին և առհասարակ բոլոր հետաքրքրվողներին ճիշդ ժամանակին ներկայ լինել յիշեալ դասաւանդութեանը։ Ուշ եկողներին տիկինը յատուկ խնդրում է, որ ներս չը մտնեն՝ պարապմունքները չը խանգարելու համար։

◆ Մոսկվայում ձերբակալել և բանտ են դրել դատարանի որոշած պատիժը կրելու համար ժուրնալիստ Ջիվելեգեանին։

◆ Պետերբուրգից հեռագրում են, որ Պետական Խորհրդի մասնաժողովը միաձայն ընդունել է այն օրինագիծը, որով Փօթի քաղաքի օգտին կէս կոպէկ տուրք է նշանակվում բոլոր ապրանքների իւրաքանչիւր պուդից։

◆ Մայիսի 4-ին զինւորական պահակախումբը, շուրջկալ կատարելով Ալէքսանդրեան այգում, ձերբակալեց 35 անգործ և անցաթուղթ չունեցող մարդկանց. XI քաղաքամասում նոյն օրը ձերբակալվեցին 17 այդ տեսակ մարդիկ։

◆ Ներքին գործերի մինիստրը և առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրը, համաձայնութիւն կայացնելով, թոյլատրել են մահմեդական ուխտաւորներին Ռուսաստանից տանել ծովային ճանապարհով դէպի Հիջազ Օդեսսայի, Թէոդոսիայի, Սէվաստոպօլի և Բաթումի վրայով։

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլուխը Թիֆլիսի նահանգի ժամ. գեներալ-նահանգապետից խնդրել է թոյլատրել բանալ Պուշկինեան պարտէզը հասարակութեան համար։

◆ Ինչպէս յայտնի է, Ուֆա քաղաքում ռուս գրող Ակսակօվին պէտք է արձան կանգնեցվի։ Թիֆլիսի նահանգապետը այդ առիթով դիմել է քաղաքի զանազան հաստատութիւններին և խնդրել յատկացնել իրանց լուման այդ գործի համար։

◆ Թիֆլիսում երևան է հանված կեղծ կաթ, որ ծախում են ձեռքի վրա կաթնավաճառները։

◆ Մայիսի 1-ին Թելաւում եկել է ուժեղ կարկուտ, որ տևել է ժամը 8-ից մինչև 10-ը. կարկուտը հասցրել է խոշոր վնասներ։

◆ Մայիսի 3-ին, վրաց «Դրօէբա» լրագրի ասելով, Գօրու գ. Ջէվէրա գիւղում սրի են քաշել ազնուական Սանօ Ջավախաշվիլու հինգ անդամից բաղկացած ընտանիքը։ Մարդասպանները ձերբակալված են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

◆ Գօգօլի արձանի բացմանը Մոսկվա էին եկել սլաւօնական երկիրների ներկայացուցիչները, բացի լեհերից, որոնք հեռագիրներով անգամ չէին արձագանքել ուղարկված հրաւէրներին։ Պաշտօնապէս բացակայում էին և Մոսկվայի լեհական գաղութի ներկայացուցիչները։ Այդ հանգամանքը բացատրեցին իրանք ռուսները։ Այդպէս՝ յայտնի լեզուագէտ-ակադեմիկոս Ֆ. Ե. Կօրշը (նկատենք, որ պաշտօնական գիտնականը գեղեցիկ թարգմանել է Շահ-Ազիզի ձօնը Ստ. Նազարեանցին, տես «Հրապարակախօս ձայն», և յայտնի ժողովրդական երգը «Հայրիկ, հայրիկ», տես «Братская Помощь», երկրորդ տիպ) և պ. Եֆիմօվսկին իրանց ճառերում յայտնեցին, թէ լեհացիները ճնշված են այն հանգամանքից, որ իրանց արգելվեց պաշտօնապէս տօնել ազգային բանաստեղծ Սլօվացկու ծննդեան 100-ամեակը։ Պիտի նկատել, որ լեհացիները Միցկևիչից յետոյ երկրորդ տեղը տալիս են Սլօվացկուն։ «Այն, ինչ որ լեհացիները չը կարողացան կատարել Վարշավայում, անենք մենք այստեղ և փառաբանենք բանաստեղծի յիշատակը. փառք Սլօվացկուն»— վերջացրեց իր ճառը պ. Եֆիմօվսկին, և ամբողջ դահլիճը բուռն ծափահարութիւններով ծածկվեց։ Աւելի մանրամասնօրէն բացատրեց դէպքը Դումայի անդամ Մակլակօվը, որը եկել էր տօնակատարութեան հանդէսին. «Կայ մի դժգոհ, վշտացած սլաւօնական ազգ. խօսքս լեհացիների մասին է։ Սրտի կսկիծով նրանք լսեցին արդարադատութեան մինիստրի բերանից Դումայում, թէ ռուսական դատարանները կեղտոտել են լեհ պաշտօնեաները։ Աւելի դրանից՝ նրանք իմացան կիսապաշտօնական «Россія»-ից, թէ դժուար հանգամանքներում Լեհաստանը մենք կարող ենք զիջել Գերմանիային։ Ցիրաւի՝ լեհացիներին թուլացնելու նպատակով մեր կառավարութիւնը ձգտում է ուժեղացնել գերմանական տարրը Լեհաստանում։ Նա մտադիր է և «Խօլմի երկիրը» առանձնացնել՝ կազմելով մի առանձին ռուս-պրաւօսլաւ նահանգ, բայց այդ նախագիծը դեռ ընդդիմադրութեան կը հանդիպի Պետական Դումայում։ Լեհերի տրամադրութիւնը տօնախմբութիւն կատարելը չէ հիմա։ Մենք չը տօնեցինք այժմ նրանց հետ, բայց մենք միմեանց դեռ կը հանդիպենք և միասին կաշխատենք»։ (Բուռն ծափահարութիւններ)։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՆՈՐ ՆԿԱՐՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

I

Երէկ Թիֆլիսում բացվեց նկարչական մի պատկերահանդէս, բաղկացած Մոսկվայի նկարիչների ստեղծագործութիւններից։

Հրաւիրված լինելով պատկերահանդէսի բացմանը միւս հիւրերի հետ, մենք յարմարութիւն չունեցանք կենտրոնանալու պատկերների վրա առանձնապէս և բաւականացանք մի քանի ընդհանուր տպաւորութիւններով, յետաձգելով պատկերների աւելի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը մի ուրիշ անգամի։

Բացմանը ներկայ էին Թիֆլիսի փոխնահանգապետը, քաղաքագլուխը քաղաքային վարչութեան անդամներով, նկարիչներ, հիմնարկութիւնների և մամուլի ներկայացուցիչներ։

Նկարների ընդհանուր թիւը 142 է, որոնք պատկանում են 45 վարպետի վրձինին։ Նրանց մէջ կան և երեք կովկասցիներ (Առաքելեան, Մեսխի և Ցիմակուրիձէ), որոնք սովորում են Մոսկվայում։ Այդ կովկասցիներն են կազմակերպողները ներկայ պատկերահանդէսի, որոնց յանձնել են Մոսկվայի նկարիչները իրանց պատկերները։

Նկարչական ցուցահանդէսը արտացոլում է իր մէջ գեղարուեստական այն հոսանքները, որոնք գոյութիւն ունեն մեր օրերի նկարչական աշխարհում։

Կովկասեան հանդիսականը, անշուշտ, հաւասար կերպով չի գնահատի և հաւանի բոլոր պատկերները, բայց հետաքրքրութեամբ կը նայի նրանց, տեսնելով նրանց մէջ ժամանակակից նկարչական մտածողութեան և ստեղծագործութեան արդիւնքները։

Պատկերահանդէսը դետեղված է նկարչական դպրոցի երեք դահլիճներում՝ Դավիդօվսկայա փողոցում։

Աւելի մանրամասն կը խօսենք, երբ հանգամանօրէն կը ծանօթանանք ցուցահանդէսի հետ։ Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 4 մայիսի

Ցարգելի պ. Աչ. Աթանասեանը «Մշակի» № 92-ում յայտնում է ի տեղեկութիւն իրան անձամբ և նամակներով բացատրութիւններ և առաջարկութիւններ անողներին (?), որ ինքը ապրիլի 1-ից ընդհատել է աշխատակցութիւնը և հետևապէս ոչ մի մասնակցութիւն չունի «Խաթաբալայի» թէ ընագրի, թէ նկարների և թէ ընդհանրապէս խմբագրութեան մէջ։

Պարոն Աթանասեանի ասածները ճիշդ են, հաստատում եմ. իրաւ է, ոչ մի մասնակցութիւն չունի։

Միաժամանակ նոյն հարցասէրներին պէտք է յայտնել և այն, որ պ. Աթանասեանը և առաջներում քիչ աշխատակցութիւն է ունեցել խմբագրատան գործերում և մանաւանդ նկարների վերաբերեալ։

Անցեալ ամառվանից յարգելի Աթանասեանը իր աշխատակցութիւնը դարձրեց դրկեցային, իսկ հոկտեմբերից (1908 թ.) հազիւ մի քանի անգամ է երևացել խմբագրատանը և այն էլ ուրիշ գործերով։ Աստ. Երիցեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԿՈՆԳՐԷՍԸ

II *)

Անցեալ յօդուածում մենք կանգ առանք այն կէտի վրա, որ կոնգրէսը առանձին ուշադրութիւն դարձրեց լրագրական աշխատաւորի դրութիւնը բարւոքելու խնդրի վրա։

Մի երկրում, ուր լոյս են տեսնում 3,500 պարբերական հրատարակութիւններ, այնտեղ խոշոր թիւ պէտք է կազմեն նրա աշխատաւորները. և Իտալիայում ներկայումս առնուազն 30,000 հոգի, գոնէ, բացառապէս ապրում են լրագրական վաստակով։ Ամենամեծ լրագիրներում խմբագիրների ռոճիկը տատանվում է 200—250 ֆր., ռեպօրտեօրներն ու լրաբերները օրական վաստակում են 1—2 ֆր.։

Սակայն չը նայելով դրան մենք տեսնում ենք, որ ամենաաչքի ընկնող թերթերը դէպի գրչի աշխատաւորները վերաբերվում են հին տիպի կապիտալիստների նման՝ «Ուզենամ՝ շնորհ կանեմ, ուզենամ՝ ողջ-ողջ կուտեմ»։

Մի շարք ճառախօսներ բողոքել են այն աննորմալ կացութեան դէմ, որի մէջ դըրված է այսօր գրչի աշխատանքով ապրողը։

«Որևէ մի թերթ փոխում է իր քաղաքական կերպարանքը՝ արձակում է գրչի վաստակաւորին առանց վարձատրութիւն տալու»։

«Թղթակցութիւնները դադարում են տպագրել, ոչ միայն չը վճարելով 2—3 ամիսների վարձատրութիւնը, այլ և առանց նախազգուշացնելու», և այլն։

Այդ խնդրի շուրջը սկսված վիճաբանութիւնները վերջացել են նրանով, որ կոնգրէսը ընդունել է լրագրական աշխատանքի վրա օրինական հսկողութիւն պահանջելու անհրաժեշտութիւնը։

Պահանջը կոնգրէսի կողմից ձևակերպված է այսպէս.

1) «Եթէ մի որևէ ժուրնալիստ երեք ամսից աւել է, ինչ աշխատում է, այն ժամանակ պարտաւորեցուցիչ է 2 տարվայ պայմանը, և նրան խախտելու դէպքում գործը յանձնվում է պատւի դատարանին, որի վճիռը դատաստանական դատավճռի զօրութիւն ունի։

2) «Առանց նախազգուշացնելու արձակելու դէպքում պէտք է վճարել միջին հաշւով 3 ամսվայ վաստակը, իսկ նախազգուշացնելու դէպքում՝ 2 ամսվանը։

3) «Հօնօրարը (տողավարձը) ապահովվում է հրատարակչի սեփականութեամբ մնացեալ բոլոր պարտքերից ու պարտաւորութիւններից առաջ»։

Ահա առաջարկված այդ մի քանի միջոցներով իտալական «հասարակական կարծիքի սինդիկատը» յոյս ունի մի կողմից զսպել հին տիպի կապիտալիստների շաւղով ընթացող, գրչի աշխատանքը շահագործող հրատարակիչների ագահութիւնը, իսկ միւս կողմից գրչի վաստակաւորին դնել այնպիսի պայմաններում, որ նա ստիպված չը լինի մարդկային իր ամենաանհրաժեշտ կարիքների և ամենօրեայ կուշտ հացի համար իջնել գաղափարական բարձրութիւնից, սողալ ու սպասաւորել աշխարհիս հզօրների առաջ։

Դրանից բացի կոնգրէսը զբաղվել է նաև մի այլ գործնական խնդրով, որը վերաբերում է արդէն ժուրնալիստների արտօնութեանը երկաթուղիներով ճանապարհորդելու։

Մամուլի մէջ գործող ամեն մի ժուռնալիստ-անդամ ներկայումս իրաւունք ունի օգտվելու մի ձրի տոմսակով շրջապտոյտ ճանապարհորդութիւն (круговой) կատարելու, իսկ երկրորդ անգամ ճանապարհորդելիս նրա տոմսակի արժէքից զեղչ են անում 50 տոկոս։

Մաքերի փոխանակութիւնից յետոյ կոնգրէսը միաձայն որոշել է զեղչը դարձնել 75 տոկոս և բացի դրանից վերացնել մի շարք «անպատեհ ձևականութիւններ», ինչպէս tessera-ի պարտադիր լինելը (խմբագրութեան կնիքով վաւերացված վկայականները), տոմսակ խնդրող ժուրնալիստի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելը, թէ նա արդարև այս կամ այն լրագրի աշխատողն է և այլն։

Կոնգրէսի մշակած պահանջները, ի հարկէ, դեռևս օրինական զօրութիւն չունեն ու միանգամից չեն բարեփոխի գրչի աշխատաւորի ոչ իրաւական և ոչ տնտեսական դրութիւնը, մինչև որ պարլամենտը չը հաստատէ նրանց։

Սակայն այն պատւաւոր տեղը, որ գրաւում է այսօր մամուլը, և այն հսկայ ույժը,

*) Տես «Մշակ» № 91։

որ ներկայացնում է նա իրանից իբրև հասարակական կարծիքը ամբողջացնող մի անփոխարինելի գործօն, ճանաչվող համեմատաբար աւելի անհրաժեշտ, քան նոյնիսկ կառավարութիւնը, հիմք է տալիս կարծելու, որ այդ որոշումները ընդունելութիւն կը գտնեն երկրի ներկայացուցչական պալատում։ Աշխատակից

ՎԱՆԱՅ ԵՐԱՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿԸ

I

Եթէ կովկասահայերու համար այս տարի յոբելեաններու տարի էր, նոյնը, չափով մը գէթ, և Թիւրքահայերուն համար։ Եթէ այստեղ գրականութեան, մամուլի և բեմի գործիչներ փայլեցան, այնտեղ Վասպուրականի մէջ ալ մի աչքառու ուսուցիչ, Երամեան, կը կանգնի իր երեսնամեայ վարժարանով։ Եւ այսպէս, կովկասեան դեբասանին պսակներն ու տուայտանքները, գրագէտին և խմբագրին սրբտաշուկներն ու վարձատրութիւնները և վանեցի կրթական մշակին մխիթարութիւններն ու ճգնաժամերը քով քովի կուգան, զիրար կամբողջացնեն, հայ հասարակական գործիչը կը մարմնաւորեն։

Հ. Երամեան և իր վարժարանը կովկասահայերուն անծանօթ չեն։

Անկէ մի քանի տարի առաջ դպրոցի 25-ամեակի առթիւ «Մշակ» հրատարակած է համակրական յօդուածներ։ Վերջերս ալ Վանէն Թղթակից մը մեծ գովեստով խօսած էր նոյն հաստատութեան կազմակերպած ներկայացումներու մասին։ Իսկ պոլսահայ մամուլի մէջ ամեն տարի հրատարակուած են դպրոցի տեղեկագիրը, քննութեանց և հանդէսներու նկարագրութիւնները։ Ամեն ժամանակ ալ, լոյս տեսած գնահատական և քաջալերական յօդուածները, ճանչցնելով Երամեանը հայկական ամեն խաւերուն և հորիզոններուն տակ, համակրութեան լայն հոսանք մը ստեղծեր են անոր անուան և գործին շուրջը։

Դեռ պատանի հասակէն աչքի լոյսէ զրկուած, աշակերտ վանքի բանաստեղծ Տ. Ամիրջանեանի, Երամեան տարիներու ընթացքին իր զարմանալի ուշիմութեամբ և անդուլ ջանքով ձեռք բերած է մեծ հմտութիւն պատմական, ազգային և լեզուական ուսմանց։

1878 Թուին հիմնած է Խնամատար Ընկ. և որբանոց մը որ իր ուսերու վրայ մնաց ընկերութեան լուծումէն վերջ։ Բայց Երամեան չլքեց որբերը և երբ այլևս անհնար դարձաւ որբանոցի շարունակութիւնը, իր անդրանիկ շրջանաւարտներէն ուսուցչական խումբ կազմելով շարունակեց իբրև ցերեկօթիկ վարժարան նախ 9, ապա 10-ամեայ ծրագրով *)։

Եւ ինչ է այդ բիւտճէն եթէ ոչ... 2500 րուբլիի չափ գումար մը, ինչ որ Կովկասի ուսուցչի մը տարեկան վարձքն է, շատ անգամ աւելի պակաս։ Այդ գումարին տասնապատիկները և դեռ աւելին մսխող հիմնարկութիւններ ունինք, որք շատ աւելի քիչ արդիւնք տուած են և կուտան։

Երամեան վարժարան Վասպուրականի մէջ իր կատարած դերովը իբրև բարձրագոյն նախակրթարան, զերծ ամեն տեսակ խնամակալ հոգաբարձուներու ազդեցութիւններէ, մնալով միշտ անկախ՝ թէ զօրաւոր խթան մը եղած է միւս ծխական վարժարաններուն համար և թէ միևնոյն ժամանակ զօրեղ պատուար մը բողոքական և կաթոլիկ միսիօնարական տենդենցիոզ և սեպարատիստական կրթական հոսանքներուն դէմ։

Երեսուն տարիէ ի վեր այդ վարժարանը մանկավարժական նոր մեթոդներու, դպրոցական դիսցիպլինի վառարան և համերաշխ ուսուցչական խմբի օրինակ և անհատական նախաձեռնութեան կոթող եղած է։

II

Անկէ հինգ տարի առաջ Երամեանի աշակերտներն ուզեցին տօնել իրենց վարժարանի հաստատութեան 25-ամեայ յոբելեանը և այդ առթիւ հանգանակութեամբ դպրոցի շէնք մը կառուցանել և նուիրել յոբելեարին։ (Մինչև այն ժամանակ դպրոցը վարձու շէնքերու մէջ պահուած էր)։ Թէ երկրի և թէ արտասահմանի մէջ հաւաքուեցաւ մօտ 400 օսմ. լիրա (մէկ լիրան կարժէ 8 ր. 70 կոպ.), տեղ գնուեցաւ և շէնքը շինուեցաւ նստելով 600 լիրա։ 200 լիրա ևս դպրոցի բիւդջէէն բաց մնացեր էր մի քանի տարուան մէջ, որով 400 լիրայ նոր պարտք մը կը ծանրանար Երամեանի ուսերուն վրայ յոբելեանական փառապսակին տեղ։ Իրաւ է, կար մէջտեղ դպրոցի շէնք մը, բայց կիսաւարտ վիճակի մէջ և պարտքի տակ։

Երկրի տնտեսական պայմանները հետզհետէ կը վատանային։

Պարտատէրերը չէին սպասեր։

Երամեան տխրեցաւ և վրդովեցուցիչ եզրակացութեան եկաւ։

Նա չհեղաւ համարեց յոբելեանը և իրեն եղած մրցանակը, որ 400 լիրա կարժէր, և յայտարարեց ծախել դպրոցի այդ «նուէր» շէնքը և պարտքերը վճարել։

Նա գերադասեց անմրցանակ մնալ, բայց անպարտք ապրիլ։

Եգիպտահայ մի բարերար, Պետրոս Կարապետեան, յանձն առաւ ամեն տարի 100-ական լիրա ուղարկելով վեց տարուան մէջ վճարել պարտքերը, պայման դնելով որ դպրոցի շէնքը պատկանի ոչ թէ Երամեանին, այլ մի ինչ-որ եկեղեցիի...

Բայց Երամեան վարժարանը ամեն տարի բիւդջէէն բաց կունենայ և միշտ ալ պիտի ունենայ, որք պիտի կազմեն պարտուց նոր բեռներ և ամեն վայրկեան ճնշեն վաստակաւոր մշակը։

Երկրի տնտեսական անկումն է ատոր պատճառը, վասնզի չունենալով ոչ մի հաստատուն եկամուտ աշակերտայ թոշակներէ զատ՝ ներկայ պայմաններու մէջ անհնար է, չէ կարելի դպրոցը կառավարել միայն թոշակներով։

Անհրաժեշտ է Վասպուրականի սրտին մէջ այս հաստատութեան կեանքը։

Նա իր երեսնամեայ դիրքով գոյութեան լիակատար իրաւունք ունի։

Համրդեան բռնապետութեան երեսնամեակին նա ապրած է. պէտք չէ թողուլ որ նա մեռնի ազատութեան արշալոյսին։

Եւ այդ բանին համար անհրաժեշտ է տարին գոնէ 1000 րուբլիի մնայուն եկամուտ։

Այդ չափը միայն կապահովէ Երամեան վարժարանի գոյութիւնը։

Կենսունակութիւն և էներգիա չէ որ կը պակսին, և ոչ ալ անձնուիրութիւն և զոհողութիւն հիմնադրի և ուսուցչական խմբին մէջ։ Սակայն ամեն ոյժն ալ մի սահման ունի։

Պէտք չէ թողուլ, որ հասնի այդ սահմանը։

Ես կոչ կընեմ մեր կովկասահայ եղբայրներուն անոնց ուշադրութեան ներկայացնելով այս թանկագին դպրոցը։

Ես կոչ կընեմ այն չայլասերուած. հայ մեծ սրտերուն, որոնցմէ շատերուն համար չնչին գումար մըն է տարին 1000 րուբլիի բարեգործութիւնը։

Ես կոչ կընեմ այն բարեգործական հիմնարկութիւններուն, որոնց սրտին մասնաւորապէս այնքան մօտ է Թիւրքահայոց լուսաւորութեան կենսական գործը։

Պարզեցէք ձեր ձեռքը, տուէք ձեր բարեբար օժանդակութիւնը աչաղուրկ մեծ ուսուցչին։

Նա իրաւունք ունի իր անմահ գործի յարատեւութեան համար աջակցութիւն սպասելու։

Կովկասահայեր, մեր տառապանքները, սովերը, զուլումները շատ անգամ շարժած են ձեր սիրտերը։

Թող այժմ անոնք նորէն շարժուին Երամեան վարժարանի երեսնամեակի առթիւ։

Արտաշէս Սօլաքեան

*) Վարժարանը մինչև այժմ ունեցած է 100-է աւելի շրջանաւարտներ և բազմաթիւ կիսաւարտներ, որք ուսուցչական, առևտրական, արհեստաւորական ասպարէզներու մէջ պատուաւոր տեղ ունին։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

5 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թագաւոր Կայսրին բաղդ ունեցաւ ներկայանալ ֆրանսիական գինուորական կցորդ փոխ-գնդապետ Մատտորը։

Հերցենշտէյնի սպանութեան գործի առիթով Կիվենէքբի դատարանը դատապարտեց Պոլօմսկին 6 տարով ուղղիչ տան մէջ բանտարկութեան՝ հաշուելով նախնական 5 ամիս բանտարկութիւնը և որոշեց կանչել բժիշկ Դուբրօվինին այդ գործի վերաբերութեամբ բացատրութիւններ տալու համար։

ՀԻՆ ՕՍԿՈԼ։ Տեղի ունեցան բազմաթիւ ձերբակալութիւններ. տները մինչև արևածագը շրջապատվեցին ոստիկանութիւնով. խուզարկվողներից մի քանիսը ձերբակալվեցին, ի թիւս որոց քաղաքի ձայնաւորներից մինը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Վիսբաղէն մեկնեց պետական կանցլէրը։ Նախ քան մեկնելը, նա երկար խորհրդակցեց բլօկի կուսակցութիւնների առանձին պարագլուխների հետ։

ԼՈՆԴՈՆ։ Առաւօտեան վախճանվեց վիպասան Ջօրջ Մերեդիտը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ամառային երթեւեկութիւն
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից մեկնում է

ԲԱՔՈՒ՝ ՊՕՍՏԱՏԱՐ գնացքը 11 ժ. 38 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 6 ժ. 1 ր. առ., Եւլախ՝ 7 ժ. 58 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բալաջարի 4 ժ. 43 ր., Բագու՝ 6 ժ. 7 ր. երեկ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 6՝ 7 ժ. 36 ր. առ., Գանձակ է հասնում 1 ժ. 41 ր. ցերեկ., Եւլախ՝ 3 ժ. 36 ր. ցերեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. 37 ր. գիշ., Բագու՝ 12 ժ. 44 ր. գիշ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ՝ 4 ժ. 13 ր. առ., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր., Բալաջարի՝ 1 ժ. 44 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 18 ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ, պօստատար 1 ժ. 44 ր. գիշեր., Ալեքսանդրոպոլ է հասնում 12 ժ. 35 ցերեկ., Ուլուխանլու՝ 6 ժ. 11 ր. առ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 10 ր. գիշեր.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱՊՐԱՆՔ. 5 ժ. երեկ., Ալեքսանդրոպոլ է հասնում 3 ժ. 38 ր. առաւ., Ուլուխանլու՝ 9 ժ. 12 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 7 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ՝ ԱՐԱԳ. ԳՆԱՑՔ 8 ժ. 31 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 7 ժ. 41 ր. առ.։ ՊՕՍՏԱՏԱՐ՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 10 ժ. 33 ր. առ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 1 ժ. 1 ր. ցերեկ., Բաթում է հաս- 2 ժ. 34 ր. ցերեկ.։

Թիֆլիս է հասնում

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ ՊՕՍՏԱՏ. ԳՆԱՑՔԸ 8 ժ. 6 ր. երեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ № 5՝ 12 ժ. 11 ր. ցերեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ. № 11՝ 10 ժ. 45 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ ԱՐԱԳ. 9 ժ. 36 ր. առ., ՊՕՍՏ. 10 ժ. 38 ր. առ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 8 ժ. 42 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՕՍՏ. 6 ժ. 26 ր. երեկ. և ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱՊՐԱՆՔ. 6 ժ. 27 ր. ցերեկ.։

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Հիւանդների բաժանմունքով

Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տէլ. 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։

Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի բզի և ականջի հիւանդութիւններ։

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։

Մ. Ե. ՄՋԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։

Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։

Բժշկութիւն էլեքտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրոսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից։

(կ. ե. ու.) 236. 100—17

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր

Ընդունելութիւն ամեն օր	12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.

Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.
(օ. մ.) 100—76

ԲԺԻՇԿ
Ա. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ
Վերադառնալով՝ վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը։
Ներքին և ջղային հիւանդութիւններ։
Առանձնապէս՝ սրտի և թոքերի։

Ընդունելութիւնը՝	առաւօտեան ժ. 10—12-ը. երեկոյեան ժ. 5—6-ը.

Սօլօլակսկայա փող., № 6, տ. Միրզոյեվի։
(օ. մ.) 344. 100—61

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՈՒՇԱԴՐԱՒ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ!
Տղամարդկանց հագուստի համար կտորեղէնների շրջանում եղած նորութիւնը «Շէվիոտ Կոլումբ» կտորն է։ Այնպիսի մի էժան գնով՝ այն է՝ 5 ր. 25 կ., լաւ տեսակինը 6 ր. 25 կ. տղամարդկանց ամբողջ կօստիւմի համար, $4^1/4$ արշ., կտորը ոչնչով չէ զանազանվում արշինը 5-6 ր. արժեցող նոյնատեսակ կտորից և ունի նրա բոլոր յատկութիւնները, այն է՝ գերազանց ամրութիւն, գործնականութիւն և շքեղութիւն։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ողորկ-ձիթագոյն, կամ թէ նոյն գոյները՝ բծերով։ Ուղարկվում է պօստով, վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Երեք կամ աւելի կտոր պատուիրելուց՝ իւրաքանչիւր կտորին ձրիաբար կցվում է հարկաւոր քանակութեան աստառացու։ Առանց ռիսկի, լրիւ երաշխաւորութիւն, եթէ կտորը չը հաւանվի՝ յետ է վերցվում։ Պահանջները խնդրում եմ հասցէագրել՝ Въ фабрику шерстяныхъ издѣлій
ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ г. Лодзь № 15 У.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։
(В. 29628) 374. 1—1

ՄԻԱՅՆ 1 Ր. 85 ԿՈՊ.

ՊԷՏՔ ՉԷ ՈՉ ՈՒՂՂԵԼ, ՈՉ ՍՐԵԼ

Առողջապահիկ է և տնտես.։ Յար-նոր անվտանգ ածելիի սարք՝ «Ժիլետ», հետը ձրիաբար մէկ փոկ, 1 արկղ սապնի փոշի, 1 արկղ շպար, 1 սապնաման, 1 վրձին։ 6 առարկ.։ Ամբողջ սարքը լաւ և բոլորովին անվտանգ սափրվելու համար, միայն 1 ր. 85 կ., 2 հատը 3 ր. 50 կ.։ 1—4 առարկ. ճանապ. 40 կ. (Սիբիր 75 կ.)։ Ուղ. է վերադիր վճարով, առանց կանխավճարի։ Един. Представ. Т-во „Альпага", Варшава, 65.
(22, 30, մ. 7) (В. 26266) 332. 3—3

ՀՐԱՒԷՐ

1909 թ. մայիսի 10-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, ս. Գէորգ Քամոյեան Նորաշէնեաց եկեղեցում կայանալու է ծխական ընդհանուր երկրորդ ժողովը։

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Նախորդ հոգաբարձութեան 1908 թ. գործունէութեան տեղեկագիրը, հաշիւների քննութիւնը և վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը։
2. Քննութիւն 1909 թ. նախահաշւի և նոր հոգաբարձութեան տեղեկագրի։
3. Ծխական տուրքի կազմակերպութիւնը։
4. Եկեղեցու կալուածքի շահագործման խնդիրը։
5. Միքայէլ սարկաւագ Տէր-Յարութիւնեանի քահանայ ձեռնադրվելու խնդիրը՝ համաձայն 32 ծխականների յայտարարութեան։
6. Երէցփոխի և վերստուգիչ յանձնաժողովի երեք անդամների ընտրութիւնը։

Այս ժողովը, երկրորդ անգամը լինելով՝ ծխականների ինչ թիւ էլ ներկայ լինի, օրինաւոր է և կայանալու է, սակայն աչքի առաջ ունենալով խնդիրների կարևորութիւնը, հոգաբարձութիւնը խնդրում է անպատճառ ներկայ լինել ժողովին։

(հ.կ.) 410. 2—1

ՊԱՏԱՀԱԲԱՐ
ԷԺԱՆ ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ
զուլպայագործ-մեքենայ, տնի կարեմեքենայ և նախասենեակի կամ բազմոցարանի հայելի՝ քարէ ապակուց։ Բոլոր այդ առարկաները քիչ են բանեցված։ Աւճալսկայա փող., 15, Անդրօնիկօվսկայա փող., № 4.
(հ.) 407. 1—1

Մանկաբարձուհի եւ մասսաժիստ
Հ. ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ-ԴԱՒԻԹԵԱՆՑԸ
Ընդունում է ծնունդներ և բժշկում է բժշկի խորհրդով կանացի հիւանդութիւններ, սրսկում է կանանց, տղամարդկանց և երեխաների կաշուի տակ թէ իր և թէ հիւանդների մօտ մատչելի գնով։ Գաւառացիներին տալիս դիրութիւն և խորհուրդներ կանանց հիւանդութիւնների վերաբերմամբ։

Ընդունելութիւնը ամեն օր ժամը 12—1-ը, իսկ կիրակի օրերը պատուաստում է ծաղիկ։ Հասցէն՝ Петхаинскій подъемъ № 4, д. Симонянца.
(հ. կ.) 51. 50—36

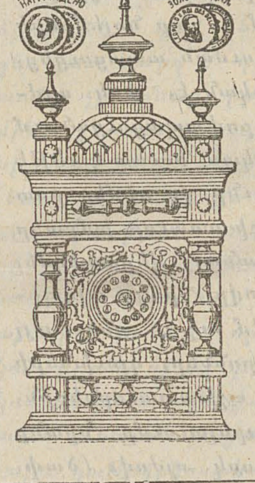

100 ՌՈՒԲԼԻ ԿԸՆԾԱՅԵՆՔ
նրան, ով ապացուցի, թէ մեր յանձնարարած սեղանի ժամացոյցները համապատասխան չեն իրանց գնին։

ՄԻԱՅՆ 3 Ր. 75 Կ.

Այս ժամացոյցներն ունեն անկէր մեխանիզմ, լարվում են 36 ժամը մէկ անգամ. ժամատախտակը ոսկեզօծ։ Ամենագեղեցիկ արկղ, իսկական կաղնի փայտից, խիստ գեղեցիկ փորագրված և ժամատախտակի շուրջը ոսկեզօծ զարդերով (տես նկարը)։ Արկղի բարձրութիւնը 8 և մէկ քառորդ վերշ., լայն. 3 և կէս վերշոկ, ԱՐԺԷՔԸ 3 Ր. 75 Կ. ՄԻԱՅՆ։ Գիտենալով, որ այս սեղանի ժամ լիովին համապատասխան են իրանց լաւ յատկութեան ամեն մի պահանջի, յանձնարարում ենք նրանց, որոնք կուզեն գեղեցիկ և ճշտված ժամացոյց ունենալ, և յուսով ենք ապագայում ևս արժանանալու այնքան յաճախ մեզ արտայայտված հաւատին և շնորհակալութեան։ Ժամացոյցը ուղարկվում է բոլէ առ բոլէ ճշտված, 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ, վերադ. վճ. և առանց կանխավճ.։ 1—2 ժամացոյցի ճանապ. 60 կ., Սիբիր 1 ր. 20 կ.։ Հասցէն՝ Единст. Пред. Т-во „Патентъ", Варшава, Св. Креста 48. Отдѣл. 23.
(22, 30, 7) (В. 26263) 331. 3—3

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ"
ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՌԻԳԱՅՈՒՄ

1897 թ. 1888

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Սօլօլակսկայա փող., № 4.

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ

ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԱՆԹԱՓԱՆՑԻԿ ՎԵՐՆԱԶԳԵՍՏՆԵՐ
Արտասահմանեան նոր ձևի, պատրաստված անգլիական ամենալաւ կտորներից սկսած մինչև ամենաէժան կտորները.

ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ՊԼԱՇՉՆԵՐ ՈՒ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ պարոնայք օֆիցէրների համար.

ՌԷԶԻՆԱՊԱՏ ԿՏՈՐԵՂԷՆՆԵՐ զանազան կարիքների համար.

ՌԷԶԻՆԻ ՍՊՈՒՆԳՆԵՐ.

ՍԱՆՐԵՐ եղջերեայ ռէզինից

Հատավաճառուրիւն աշխարհի ամենալաւ

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ"

(№ 4) 25—15